11.1.2021

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 245/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Kirjallinen asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää mahdollisuudesta esittää kirjallinen asiantuntijalausunto laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta.

Valiokunnan otettava opetusalalla työskentelevien pelko ja työssä jaksaminen vakavasti

Hallituksen esityksen mukaan oppilaitoksissa tapahtui 6 % tunnetuista tartunnoista ja varhaiskasvatuksessa vain yksittäisiä tartuntoja. Esityksessä todetaan kuitenkin noin puolen joukkoaltistumisista tapahtuneen oppilaitoksissa ja vajaan 10 % varhaiskasvatuksessa.

Henkilöstön jaksaminen ja hyvinvointi ovat koetuksella varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa pitkään jatkuneiden poikkeusolojen takia ja työstä, jota niiden seurausten korjaamiseksi tehdään. Tästä on saatu jo useita tuloksia esimerkiksi

- Akavan selvitys https://akavaworks.fi/julkaisut/muut-julkaisut/koronaselvitys/, rehtoribarometri https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronakevat-uuvutti-rehtorit-ja-laski-tyoinnostusta/ ja
- Helsingin Yliopiston Katariina Salmela-Aron tutkimus opettajien uupumuksesta korona-aikana https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2021/tyouupuneet-opettajat-kantavat-huolta-etaopetuksen-eriarvoistavasta-vaikutuksesta/ sekä
- OAJ:n oman kyselyseurannan tulokset https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/opetusalan-henkilosto-on-tyouupumuksen-partaalla/.
- Myös monista Opetushallituksen koosteeseen kerätyistä selvityksistä ja arvioinneista käy ilmi sama huoli https://www.oph.fi/fi/tilannetietoa-poikkeusoloista-ja-tiedonkeruista.

➔ **OAJ korostaa valiokunnalle, että COVID-19 tilannetta on kansallisesti sekä kansainvälisesti seurattava erittäin tarkoin oppilaitosten ja varhaiskasvatuksen osalta sekä otettava opetusalalla työskentelevien jaksaminen sekä huoli oppijoista, omasta ja läheistensä terveydestä vakavasti.**

Muun muassa Unicef on vaatinut opettajien ottamista rokotuslistan kärkeen https://www.unicef.org/press-releases/teachers-should-be-prioritized-vaccination-against-covid-19 samoin kuin WHO:n rokotusasiantuntijaryhmä Sage

https://www.who.int/publications/m/item/who-sage-roadmap-for-prioritizing-uses-of-covid-19-vaccines-in-the-context-of-limited-supply (esim. s. 14). OAJ pitää erittäin valitettavana, että näitä näkemyksiä ei Suomessa ole rokotusjärjestystä laadittaessa tähän asti vielä otettu huomioon.

➔ **Vaikka esityksessä ei ole kyse rokotusjärjestyksestä tai resursseista, pitää OAJ tärkeänä ja vaatii, että valiokunta esittää opetusalan henkilöstöä otettavaksi huomioon omana ryhmänä THL:n esityksessä rokotusjärjestykseksi, kun sitä tarkennetaan. Opetusalan on oltava rokotettavien listalla kärkipäässä ja henkilöstön on saatava rokote niin halutessaan mahdollisimman pian.**

Kansalliset sekä kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että etäopetus on lisännyt eriarvoisuutta, heikentänyt osaamistasoa sekä lasten ja nuorten hyvinvointia. Rokottamalla opetusalan henkilöstö mahdollisimman pikaisesti ennaltaehkäistään etäopetusjärjestelyihin joutumista.

Muun muassa keväällä 2020 koulujen etäopetusjakson haitallisia vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oppimiseen on jouduttu paikkamaan lisäämällä panostuksia niin varhaiskasvatukseen, perusopetukseen kuin toisen asteen koulutukseen.

➔ **Opettajien rokotusten priorisoinnin lisäksi OAJ edellyttääkin, että valiokunta ottaa lausunnossaan kantaa siihen, että tämän lisärahoituksen ja sen keston riittävyyttä arvioidaan ja panostuksia kasvatus- ja opetusalalle jatketaan tarpeen mukaan COVID-19 yhä jatkuessa ja aiheuttaessa poikkeuksellisia opetusjärjestelyitä eri puolilla maata.**

Valiokunnan täydennettävä esityksen vaikutusten arviointia kasvatus- ja opetusalan osalta

OAJ edellytti esityksen ollessa lausuntokierroksella, että vaikutusten arviointiin otetaan oma luku kasvatus- ja opetusalasta. Pidämme valitettavana, että näin ei ole tehty ja pidämme vaikutusten arviointia edelleen tältä osin puutteellisena. Nyt säädettävät velvoitteet muun muassa hygieniasta ja etäisyyksistä lisäävät järjestämisen kustannuksia sekä päiväkodin johtajien, rehtoreiden ja oppilaitosten esimiesten sekä opettajien työmäärää. Sekä käsihygienia että etäisyyksien pitäminen edellyttävät erityistä suunnittelua päivittäin varsinkin, mitä pienemmistä lapsista on kysymys. Useissa kunnissa on hankittu myös muun muassa kasvomaskeja ja käsidesejä. OAJ pitää välttämättömänä, että kasvatuksen- ja opetuksen järjestäjillä on tarjota maksutta sekä henkilöstölle että lapsille ja oppijoille näitä molempia.

➔ **Esitämme, että valiokunta sisällyttää omaan lausuntoonsa vaikutusten arvioinnin esityksen vaikutuksista erityisesti päiväkotien ja oppilaitosten esimiehille, rehtoreille ja opettajille.**

Tiedonkulussa haasteita ja tartunnan jäljittäminen työllistää kohtuuttomasti rehtoreita

Pohdittaessa lainsäädännön kehittämistä pitkällä aikajänteellä on esitykseen tarpeen tuoda esille ne käytännön haasteet, joita on esiintynyt varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa COVID-19 tartunnan saaneita koskevassa tiedonkulussa ja tartunnan jäljittämisessä. Näiden haasteiden osalta on syytä arvioida, pitäisikö silloin, kun COVID-19 tai muu vastaava tartuntatauti havaitaan lapsella tai oppijalla, säätää velvoite diagnoosin vahvistaneelle terveydenhuollon ammattihenkilölle ilmoittaa asiasta välittömästi suoraan myös päiväkodin, koulun tai oppilaitoksen johtajalle tai rehtorille sekä ohjeistaa häntä tarvittavista toimista.

Nyt esimerkiksi rehtori on usein saanut tiedon tartunnasta suoraan oppijalta tai hänen huoltajaltaan ja ryhtynyt saamansa tiedon perusteella välittömästi jo ennen terveydenhuollon yhteydenottoa tarpeellisiksi katsomiinsa toimenpiteisiin tartunnan leviämisen estämiseksi. Näitä ovat olleet muun muassa opettajien, oppilaiden tai opetusryhmien määrääminen etäopetukseen tai -työhön.

Rehtorilla on ollut kestämätön paine ryhtynyt näihin toimiin, koska käytännössä on voinut kulua useita päiviä ennen kuin rehtori on saanut tiedon koulussa olevasta COVID-19 tapauksesta terveydenhuollosta. Paine on tullut siitä, että vanhemmat sekä henkilöstö, joille puskaradio on asiasta nopeasti kertonut, ovat vaatineet pikaisia toimia terveytensä turvaamiseksi.

➔ **Valiokunnan on vaadittava, että jatkossa selvitetään, onko tarve turvata terveydenhuollosta nopeampi tiedonkulku tartuntatautitilanteissa tartunnan saaneista päiväkodinjohtajille ja rehtoreille ja jos on, kuinka se voidaan toteuttaa.**

Todettakoon lisäksi, että erityisesti jäljitysvaihe on aiheuttanut osalle rehtoreista ja johtajista opetustoimessa erittäin suurta lisätyötaakkaa, mikä on ollut täysin riippumaton kellonajasta ja viikonpäivästä. Terveydenhuollon puolella on lisähenkilöstöä siirretty ja rekrytoitu tartuntojen jäljitystyöhön, mutta opetussektorilla työn on joutunut tekemään päiväkodinjohtajat ja rehtorit kaiken muun ohessa.

57 § Työstä, varhaiskasvatuksesta ja oppilaitoksesta poissaolosta päättäminen

Kannatamme sitä, että pykälässä oleva päivähoito sana muutetaan varhaiskasvatukseksi. Kannatamme myös sitä, että vastaava muutos tehdään 92 §:ään.

Kannatamme sitä, että virkasuhteinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri lisätään tahoksi, joka voi tehdä päätöksen työstä, varhaiskasvatuksesta ja oppilaitoksesta poissaolosta. Voimassa olevan säännöksen mukaan vain kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri on voinut tehdä kyseessä olevan päätöksen. Kannatamme vastaavaa muutosta myös pykälän 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa yleisvaarallisen tartuntataudin osalta.

58 c § Toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

Aiempi lausunnolla ollut esitys oli opetusalan näkökulmasta selkeämpi. Se sisälsi muun muassa 57 a §:n, joka koski nimenomaisesti toimenpiteitä koronavirustaudin leviämisen estämiseksi oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuksessa. Nyt vastaavista asioista on säädetty 58 c §:ssä, joka koskee useita tahoja ja on siksi epäselvempi sekä termeiltään vieraampi varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten näkökulmasta verrattuna aiemman lausunnolla olleen esityksen 57 a §:ään. Esityksessä ei millään tavalla perustella sitä, miksi lausunnolla ollutta esitystä on lähdetty muuttamaan tältä osin ja poistettu 57 a §:ä. Pidämme tehtyä muutosta huonona.

➔ **Valiokunnan tulisi arvioida onko 57 a §:n poistaminen ollut hyvä ja tarpeellinen ratkaisu. Mikäli aiempaa 57 a §:ää ei ole tarve valiokunnasta lisätä esitykseen, vaan asioiden sisällyttäminen 58 c §:ään on toimiva ratkaisu, esitämme, että valiokunta muuttaa 58 c §:ää siten, että perustelutekstin sijaan jo varsinaisessa pykälätekstissä kävisi nimenomaisesti ilmi, että tarkoitettuina asiakas- ja osallistujatiloina pidetään oppilaitosten ja varhaiskasvatustoiminnan tiloja.**

Samoin varsinaiseen pykälään pitäisi näkemyksemme mukaan sisäänkirjoittaa perusteluissa kerrotut seuraavat tärkeät asiat:

- se, että opetus- ja varhaiskasvatustoiminnassa noudatetaan niitä koskevaa lainsäädäntöä, jos se asettaa tässä ehdotettua tiukemmat vaatimukset toiminnalle
- se, ettei oppilaitosten vastuu ulotu muiden toimijoiden käytössä oleviin tai niille vuokrattuihin tiloihin kuten esimerkiksi opiskelijajärjestöjen, ylioppilas- ja opiskelijakuntien sekä opiskelijaravintoloiden tiloihin sekä
- se, että varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa on otettava huomioon lasten ja oppijoiden ikä, kehitystaso sekä muut toiminnan ominaispiirteet.

➔ **Valiokunnan on hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, että säädettäväksi esitetyt velvoitteet ovat erittäin väljät ja jättävät käytännön toteutuksen kasvatus- ja opetuspalvelun järjestäjän päätettäväksi. Valiokunnan onkin hyvä arvioida, kuinka väljien säännösten toteutuksen valvonta ja määräysten antaminen käytännössä voidaan toteuttaa.**

Kasvatus- ja opetusalan osalta haasteellisuutta lisää mielestämme esimerkiksi se, että toiminnan erityispiirteet edellyttävät lähikontaktia lapsen ja varhaiskasvatuksen opettajan välillä ja rajoitetut tilat asettavat etäisyyksien pitämiselle muutoinkin vaikeuksia. OAJ pitää kuitenkin hyvänä sitä, että perusteluissa on erikseen konkretisoitu kasvatus- ja opetusalan osalta mitä nämä säädettävät velvoitteet voivat käytännössä tarkoittaa hyvin samankaltaisin esimerkein kuin tähän asti on suositeltu toimimaan. Väljä pykälä saattaa sille asetetuista tavoitteista huolimatta jatkossakin aiheuttaa edelleen epäselvyyttä ja eroja järjestäjien välille.

➔ **OAJ esittää, että vähentääkseen eroja ja valvonnan haasteita valiokunta täsmentää annettuja esimerkkejä ja perusteluita siten, että hygienia vaade paikkojen puhdistamisesta on toteutettava puhdistusalan koulutuksen omaavien ammattihenkilöiden toimesta. On turvallisuusriski, jos hygieniatason ylläpitäminen tilojen ja pintojen puhdistamisen osalta koronavirustaudin leviämisen estämiseksi mahdollistettaisi määrättäväksi henkilöille, joilla ei ole alan koulutusta**.

Valiokunnan täsmennettävä perusteluita henkilökuljetusten ja matkustajamäärärajoitusten osalta

Henkilökuljetusten ja matkustajamäärärajoitusten osalta perusteluista pitäisi käydä selkeämmin ilmi se, miltä osin velvoitteet koskevat koulukuljetuksia ja miltä osin eivät. Esityksen mukaan esimerkiksi: ”Päätökset voitaisiin tehdä vain koskien yli 10 henkilön kuljetuksia. Näin erilaiset pienimuotoiset yhteiskuljetukset, kuten saman kotitalouden jäsenien muodostamat matkustajaryhmät tai koulukuljetukset, voitaisiin kuljettaa normaalisti. ” Toteamme, että kaikki koulukuljetukset eivät ole pienimuotoisia, vaan niissä voi olla yli 10 henkilöä.

➔ **OAJ esittää, että valiokunta täsmentää perusteluita henkilökuljetusten ja matkustajamäärärajoitusten osalta näiltä osin.**

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Heljä Misukka
koulutusjohtaja

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan päällikkö